

XVI.

A londoni egyetem ismertetése.

Egy intézetet kívánok körvonalozni, a mely szerkezete és szelleménél fogva méltó a figyelemre. Ez az intézet a londoni egyetem. Londonnak, dacára mindig nagy népségének, főváros lételének, nem volt sem egyeteme, sem felsőbb tanintézete a jelen századig, hanem Oxfordra vagy Cambridgébe kellett menni, a ki az alsóbb oskolákat végezte, és egyetemi grádust akart kapni. E két egyetemből azonban a türelmetlenség és bigottság kizárta mind azokat, a kik az anglican egyház dogmája 39 hires orthodox czikkét alá nem írták. A disszerterek e szerint kénytelenek voltak vagy saját erejükön felsőbb oskolát állítani, mit anyagi körülményeik ritkán engedtek, vagy legalább egy időre az anglican egyház tagjaivá lenni. Az Anglia miveltségi történetében oly sok érdemet szerzett lelkes lord Broughamé a dicsőség és hála, hogy a disszerterek megszabadultak e nyomasztó helyzettől. Ő volt az, a ki 1820 után tettel, szóval és írással a parlamentben és meetingekben izgatott, és barátokat gyűjtött egy olyan intézet felállításának, mely sem egyik, sem másik felekezeté, hanem egyedül a tudományé legyen, melybe mindenki béléphessék a nélkül, hogy inquisitori vizsgálaton menjen keresztül vallásos meggyőződését illetőleg.

Igy adatott ki 1827-ben a királyi charta a „Londoni university collegere, melyből minden vallástanítás kizáratván, az illető felekezetekre bízott. Ez eddig hallatlan eljárás, nagy szellemi forradalmat idézett elé az egész országban. Az anglicán papság és orthodox társaik mindent elkövettek a pogány szülött megfojtására, mely a vallást lábbal tapodja, megbecsteleníti. Az ily vádakra tette lord Brougham ama szép feleletét, hogy „éppen az által mutatjuk meg a vallás iránti tiszteletünket, hogy mindenki meggyőződését tiszteletben tartjuk“. Megbuktatás vagy legalább ellensúlyozási szándokkal állították fel a „Kings College-t“ is Londonban, melyben az anglicán dogmák tanulására és templomba járásra köteleztetik minden bélépő. Mindezek dacára az University College ma is a legszebben

virágzik. Nem csak az Angliában létező minden felekezeti gyermekei, hanem japánok, indusok és persák is számosan tanulnak benne. A Kings College kitünő tanárai szintén sok tanulót gyűjtenek előadásaikra, s a két collegium jól megfér egymás mellett a szinte négy millió népességű Londonban. A versenygésnek mégis lett anynyi eredménye, hogy a felsőbbség sem az University Colleget, sem a Kings Colleget nem emelte egyetemi rangra, azaz nem ruházta fel azon joggal, hogy egyetemi grádust osztogathasson. E végre egy merőben független testület állított fel „Londoni egyetem“ czimmal, miben a főérdem szintén lord Broughamot illeti, s melynek rövid ismertetése e sorok tulajdonképpeni célja.

A londoni egyetem nem tanító intézet, tanárai nincsenek, hanem azon joggal felruházott testület, hogy a maga kebeléből kinevezett vizsgáló biztosok által a jelentkező ifjakat megvizsgáltassa, s ha a kötelees tantárgyakból kielégítő képességeknek találja, az alább elősorolandó grádusokkal — a mint ők nevezik — felruházza.

Az először 1836-ban kiadott királyi megerősítő levél (Royal Charter) több ízben megújított, s legközelebről 1863-ban. Ebből látjuk, hogy e testület áll egy kancellárból, egy alkancellárból, 36 tagból (Fellows) és grádust (graduates) nyertekből. A három első képezi a senátust, s az utolsó a convocatiót. Az alkancellár minden évben változik, s ezt is mint a kancellárt, a korona nevezi ki. Mikor a tagok száma 36-nál kevesebb lesz halál, viszszalépés vagy más okból, a senátus összehívja a convocatiót (meeting of convocation), mely a grádualtak közül minden üres helyre 3 egyént választ, s a névsort a korona elé terjeszti megerősítés végett.

A senátusnak joga van póttörvényeket és szabályokat hozni, változtatni vagy eltörölni, a vizsgálatért járó díjakat emelni vagy leszállítani, vizsgálokat, tisztviselőket nevezni vagy elmozdítani, jószágot venni vagy eladni, szóval az egyetem minden ügyeit vezetni, mindig oda értve, hogy a kancellárnak, alkancellárnak és tagoknak nincs joguk senkit is vallásbóli censurára kényszeríteni, vagy hitkémlés (test) alá vetni. A senátus határozatai érvényessé válására szükséges, hogy egyik államtitkár, (minister) ellenjegyezze, s az egyetem pecsétje rajta legyen.

A convocatio jogai a következők: minden megürült tagságra három egyént választ a korona elébe terjesztése végett. Az egyetemet illető kérdésekben tanácskozik és véleményét ad. Elhatározza,

hogy a senátus által előterjesztett valamely új grádus a már meglevőkhez felvétessék-e vagy ne. Hogy egy netaláni új charta vagy pótcharta elfogadtassék-e, a mire a senátus beléegyezése is szükséges. Azonban a convocationnak nincs joga az egyetem ügyeibe beléegyedni vagy a felett ellenörködni. A convocatio minden évben gyűlést tart legalább egyszer, de rendkívülieket is tarthat. A kérdések eldöntésére legalább 30 tag jelenléte szükséges, s elnököt 3 évre választanak. A convocatio tagjai csak azok lehetnek, a kik az egyetem grádussait szigoru censura után megnyerték.

Ez egyetemen censuráltak, alapítása óta, az Angliában lévő minden dissenter felekezeten fiait, a kik az itt szokásos grádusokat, vagy egyetemi rangot megakarták nyerni; mert itt semmi hitkémlés nem volt és nincs, mint a többi régi egyetemeken.

Több mint harmincz, mindenféle vallásu collegium tartozik ide, szétszórva részint Angliában, részint gyarmataiban.

A mi a vizsgákat illeti, ezek tartatnak minden évben kétszer, sőt némely szakokból háromszor is. A vizsgáló biztosokat a senátus nevezi ki, de tagokat nem szabad, valamint mást se többször csak minden négy évben egyszer. Minden szakban két-két elismert tudományos ember a censor, a kik a censura eredményét egy szinten a senátustól kiküldött committe elébe terjesztik, de a censorok döntenek el, hogy valamely kándidátust átereszeszenek-e vagy ismétlésre útasítsanak. Mind a matriculationalis, mind a grádusokért való vizsgálatokban nyomatott és ugyanazon kérdéseket adják minden kándidátusnak, mikre írásban felelnek. A biztosok azonban szóval is tehetnek és tesznek is kérdéseket. Londonban a kormánytól átengedett Burlington houte egy részében folynak a vizsgák a két-két biztos folytonos jelenlétében. Ide seregelenek ez időre a közel levő collegiumok tanulóit, a vidékekre pedig alvizsgálókat neveznek, kik a feleleteket Londonba küldik átnézés végett. A köteles vizsgák mellett vannak tiszteletért (honours) tartottak is, melyekre csak önkénytesen állanak elé. Itt a feladatok nehezebbek, de aztán nem csak tiszteletet nyernek a kitünők, hanem évenként szép stipendiumot is huznak, 5 font sterlingtől fel 50 fontig. A censurai törvények szigoruan megtartatnak, mert a ki kielégítő feleletet nem ad, visszaútasítják, úgy hogy némelykor kétszázán is buknak meg. Minden censuráért előre fizetni kell hol öt, hol tíz font sterlinget, mit az illető nem kap vissza megbukás esetében, hanem szabadságában áll még kétszer ugyanazon censurát ismételni ingyen.

Ez egyetemen négy facultás van: 1.) A szépművészeteké (arts). 2.) A tudományoké (science). 3.) A törvényeké (laws). 4.) Az orvosi tudományoké (medicine). Mindenikben több grádusok vannak, melyek elnyeréséért külön-külön vizsgát kell tenni. De hogy valaki ezekre eléállhasson, okvetlen matriculáltatnia kell magát, mire szükséges, hogy 16 éves legyen s a következő tárgyakból vizsgát tegyen u. m.

1.) a classicus nyelvekből, t. i. latinból és görögből, nyelvtani, történelmi és földirati kérdésekkel;

2.) az ángol nyelv s ángol történelemből, és újabbkori földiratról;

3.) mathesisből, arithmetika, algebra és a geometriából Euclides négy első könyve;

4.) természet-philosophiából t. i. mechanica, hydrostatica, hydraulica, pneumatica, acustica és optica;

5.) szervetlen testek vegytanából;

6.) akár a franczia, akár a német nyelvből. Egy tárgyra rendszeren három órát tűznek, úgy hogy pl. délelőtti 10 órától 1-ig van arithmetica és algebra, s 3-tól 6-ig geometria.

A ki ezen szerencsésen átesett, a kiválasztott szaknak szenteli minden idejét, s évenként megjelenhetik az egyetemi censurára, hogy a szakában kitűzött grádusokkal rendre felruháztatván, a convocatio tagja legyen, s mint ilyen az egyetem jogait élvezze.

Az első facultásban a következő grádusok vannak: 1-ör a szépművészetek bachalariusa (B. A. = Bachelor of arts), melyért az illetőnek kétszer kell censurázni, s a második után irhatja neve után e grádust jelentő két betűt B. A. 2.) a szépművészetek mestere (M. A. = Master of arts), melyért a B. A. megkapása után csak egy évvel censurázhatni. A candidátusnak szabadságában áll, hogy a következő három osztály közül tetszés szerint választhasson u. m. 1.) Classikus nyelvek. 2.) Mathesis és természet philosophia. 3. Logica és morális philosophia, politikai philosophia, a philosophia története és nemzet-gazdászlat. Egy kándidátus sem nyeri meg e grádust, ha a tudomány ez ágai egyikében kielégítő ismerete nincs. Díj 10 font sterling.

3.) Irodalom doctora (D. L. = Doctor of literature). E grádust csak azok nyerhetik, kik a B. A.-ért censuráztak és 20 évet betöltöttek. Censurázni kell pedig 1-ör a görög és latin classicus szerzőkből. 2.) Görög, latin és ángol kötetlen beszédbeni (prosa) fogal-

mazást. 3.) Ó-kori történelem és Európa történelméből a 18-ik század végeig. Díj 10 font sterling. Egy év múlva ismét censurázní kell ugyanazon grádusért, a díj most is 10 font.

A zsidó ó-testamentumból és görög új-testamentumból szintén tesznek némelyek censurát, hol minden vitatárgyat képező kérdést gondosan kerülnek.

A második facultásban a következő grádusok vannak: 1.) a tudományok Bachalariusa (B. S. = Bachelor of science), melyért szintén két censurát kell tenni, két egymás után következő évben. Megkivántatik, hogy az illető matriculálva legyen, s vagy a B. A-t vagy az első M. B-t (Bachelor of medicine) már megnyerte légyen. Díj mind két esetben 5—5 font sterling. Tárgyak: mathematica, természetphilosophia, vegytan, élettan, ide számítva a növénytant, növényphysiologiát és állattant. 2.) Tudományok doctora (D. Sc. = Doctor of science). Ezért a B. Sc. megnyerése után két évvel lehet censurázní, 10 font sterling lefizetése után. A tárgyak száma 16, de a káandidátus csak egyből köteles saját választása szerint kitűnő vizsgát tenni.

A harmadik facultásban a következő grádusok vannak: 1.) A tudományok Bachalariusa (LL. B. = Bachelor of laws), melyet csak az nyerhet meg, ki a matriculationális vizsgát letette, vagy a szép-művészetek valamelyik grádusát az egyesült királyság valamelyik egyetemén megkapta. Ezért két év után egy második vizsgát is kell tenni s mindig 5 font sterlinget fizetni. 2.) A törvények doctora (LL. D. = Doctor of laws). Ezért más nem állhat elé, mint a ki a tudományok bachalariusa grádust már bírja s csak két év után. Díj 10 font sterling.

A negyedik facultásban egy előleges tudományos vizsgát kell tenni, s csak azután nyerhetők meg a kiszabott tárgyakból tett vizsga után a következő grádusok:

- 1.) A gyógytan bachalariusa (M. B. = Bachelor of medicine).
- 2.) A sebészet bachalariusa (B. S. = Bachelor of surgery).
- 3.) A sebészet mestere (M. S. = master of surgery).
- 4.) Orvostudor (M. D. = Doctor of medicine).

Az egyetemnek eddig nem volt saját épülete, most épül kormányköltségen London egyik legszebb pontján, a Kensington Garden-ben. Kezelési költségei részint a díjakból, részint a kormánytól kapott segélyből fedeztetnek. A mult évben azon joggal is felruházta a parlament, hogy mint a többi egyetemek, ez is saját képviselőt küldhessen az alsó házba.

A fennebbiekhez kell még adnunk, hogy a senátus a jelen évben azt a nevezetes határozatot hozta, hogy ezután nők is vizsgára állhassanak. Erre csak az kívántatik meg, hogy a jelentkező a 17 évet bétöltötte legyen. A májusban tartandó közvizsgán csak azok bocsáttatnak át, a kik a következő tantárgyakból kielégítő készütséget mutatnak: 1.) latin nyelvből, nyelvtannal, történelemmel és földirattal együtt; 2.) görög-, francia-, német- és olasz nyelvből; ezek közül akármelyik kettő választható; 3.) angol nyelv-, angol történelem- és földirathból; 4.) mathesisből; 5.) természettanból; 6.) vegytan- vagy növénytanból.

A vizsgálat eredményét a „Times“től kezdve minden valamire való lap közli, sőt az átment és megbukott tanulók névsorát a városházak kapuira, oskolák fekete tábláira is kiteszik, mely eljárásnak nagyobb hatása van, mint akármely ösztöndíjnak, mert akárhová menjen a tanuló, a „Times“ból vagy a névsorból kiolvasott érdeme szerint fogadják.

Ez röviden a londoni egyetem szerkezete, melyből kitetszik, hogy teljesen ment régibb társai előítéletes rendszabályától. A tanuló szorgalmát és képességét keresztényben és zsidóban, angolban és indusban megjutalmazza. Némely elfogult anglican egyházi lap maig sem szünt meg az egyetemet gyalázni s közel felozslását jövedölgetni, de ez nem egyéb a sötét elfogultság vak lármájánál. A legszabadabb elvek szerint való vezetése elég kezesség arra, hogy állani és virágozni fog, mit a legnagyobb mértékben meg is érdemel.

Benczédi Gergely,
tanár.

XVII.

Népiskoláinkról.

A „Keresztény Magvető“ közelebbi folyamában azt állítottuk, hogy a népvelésre, s jelesen falusi iskoláinkra nézve nagy hátrány és kár az a tévedés, hogy ez iskoláinkat igen magas, mondhatni tudós intézeteknek tekintjük s e nézetünkhez képest kívánunk azok körül intézkedni. Ez állításunk teljesebb bém bizonyításául ez alkalommal elé akarjuk adni saját nézetünket és véleményünket, annak feltüntetésére: hogy milyennek kellene lenni a mi óhajtásunk szerint a falusi iskoláknak.

Hogy falusi iskoláink körül teendő intézkedéseinknek óhajtott eredménye lehessen, mindenek előtt ismernünk kell azon iskolák hivatását és célját; ismernünk kell a tényleg létező viszonyokat, melyek befolyása alatt állanak, szóval ismernünk kell ez intézetek természetét; másodsor, oly szervezetet kell nekik adnunk, oly munkakört szabnunk elejökbe, a milyent éppen természetök és hivatásuk igényel.

Régibb gyakorlat, s különösen az egyházi főtanács 1839, és későbbi azon intézkedései szerint, melyek által ez intézeteinket szervezte: a falusi iskolákat a gymnasiumokat megelőző elemi tanfolyamokkal egy természetű intézeteknek tekintvén, egy szervezetet adott nekik; egy tantervet állított, ugyanazon tantárgyakat ugyanazon mértékben szabta ki mindenikre. Holott ez intézetek, tekintve hivatásukat, de különösen a viszonyokat, melyek közt munkálkodnak, merőben különbözök. A gymnasiumokat megelőző elemi tanfolyam célja a növendékeket a gymnasiumi tanfolyamra elkészíteni; a falusi iskolák célja: a falusi egyszerű, mind két nemű gyermekeket egyszerű, falusi életköhöz szükséges képeztetésre eszközül szolgálni. Igaz ugyan, hogy falusi iskoláinkból is lépik néha növendék gymnasiumba, de ezeknek száma aránylag nagyon csekély, és csekély számért — mondhatni — az összes iskolák érdekével ellenkező intézkedéseket tenni, szervezetet és tantervet állítani meg, nagyon helytelen dolog. Az elemi tanfolyam növendékei a megállított rend-